

h. II, 14. Q. K. 20, 14.

(X 1883938)

h

VVITTEKINDVS MAGNVS,

Publicae luci expositus

a

CONRADO SAMVELE SCHVRZFLEISCHIO,

CVM PRIVILEGIO SEREN. EL. SAXON.

Disputatio XXX.

LIPSIÆ, Apud NICOLAVM SCIPIONEM,
cl^o l^oc XCIIX.

3

VITTEKINDVS

MAGNVS

CORADOSAMVELLE

OHIO

I.

M Agnum semper VVittekindi nomen, ac non modo apud suos, sed etiam apud hostes gloriosum fuit. Fortitudo ingens, et admirabilis exemplo, iamdudum habuit pretium defensae libertatis. Fortuna quovondoque diversa apparuit, et dispar instituto exitus.

II. Is gentis suae Dux, animo, imaginibus inclutus, et virtute militari quasi telo nixus ad tuendam Rempublicam Saxonum accessit. De indole nomen, (a) de animi dotibus egregia consulta, de prudentia res gestae testantur.

(a) Plures VVittekindi ante VVittekindum nostrum memorantur. Noster cognomento Magni a ceteris discernitur. Illos exhibet P. Albinus in libro amplissimae progeniei VVittekindeorum, cui titulum Stambuch praescripsit. Meminerim vero hic, caute legendos esse novitios Scriptores. In aliis credulitas notanda, in aliis maior diligentia optanda. De VVittekindo Suvalemburgio nil assero. Dasenburgius ille quoque hic alienus est. De hoc vid. Helm. l. 2. cap. 7. Alius enim a nostro fuit. De quo prodidit quaedam Arnold. Lubecens. l. 2. cap. 27. Nec huius disquisitionis est VVittekindus Stumpenbusen, quem affert Abb. Stad. A. 1167. Sed venio ad nomen. Hoc revera unum, scriptio diversa. In M. Chro. Belg. scribitur VVintbichindus. Apud auctorem vitae Kar. M. VVidoobindus. in A. Franc: aliis VVedekint: Nonnullis VVittokint: multis VVidikind. Adoni Viennensi in Chronic. VVitichingis et VVitiginis: Adamo Bremens. H. E. lib. 1. cap. 9. VViduchind. Autor scriptiois, quae ad oram extat, VViducrad expressit. Apud Marian. Scot. chr. lib. 3. art. 6. ad. ann. 778. VVindibindus. Haud dubie errore quodam. Ergo procul odio atque adulatione tradam. Origo nominis, quod olim ad ciendos Saxonum animos efficacissimum fuit, significanter iuxta et praeclare indicat sapientiae filium. Tevtonicum vetus esset Witte Kind / vel Witte

Witthet-kind. Huc pertinent veterum commentationes ad vocabulum *VVitta.* De quo multa reperias apud intelligentes Tevtonicae antiquitatis. Tantum hic moneo reperiri, qui commutatum *VVittekindi* nomen putent a Praesule illo, ut credunt, qui fonte sacro abluit, impositum. In his familiam ducit *Siffridus Petrus.* Sed ne unus Scriptor stat pro *Siffrido,* Destituunt hominem monumenta, monumentorum fides.

III. Patria Saxo, (b) ditione Angrivarius, (c) origine paterna *VVernekinides,* (d) Princeps inter Saxoniae Principes, (e) nominis indicio prudens, omine bellator, consiliis, exemplo maximus.

(b) *Multae de hoc nomine lites.* Ex solido decidit *Reineccius.* Post *Reineccium* alii. Multi etiam ante eum. *Vetus sane Saxonum verbum Saten/ vel Sassen.* Hoc indigenarum, hoc Aboriginum notione signandum. Argumento vox *Holsatorum.* Idem est *Holksaten/ quod Holzgefessene.* Sed vero extant, qui ducunt a *Cattis.* Mirum vero, cur a *Cattis.* Nam quantum *Catti* ab *Hassis,* tantundem *Catti* a *Saxonibus* differunt. Qui *Danorum Nordmannorumque* fuisse posteros tradunt, fortasse ludunt. Explodendi, nisi ludant. Qui a cultello *Sabs,* aut telo *seaxes,* dictos putant, lepidi magis sunt, quam *serii.* Inter hos *Georg. Hornius* et *Ioannes Troster Transylvanus* extant. Ante hos *VVitechinus Corbeiensis,* *Annal. lib. 1. Abb. Stad. ad A. 917.* Nihil accuratiores, qui a saxo, aut saxeae natura derivant, ut *Cbr. Isennacense,* et quotquot hoc sequuntur. Nolim enim committere, ut decus nostrae genti concilietur inepto nominum lusu. *Gloriam ex se habet.* Ab ascitis nominibus non quaerit; non mutuatur. Quin inter inania habet hanc curam, quae prodiga melioris curae est.

(c) *Vetus ditio: neque angusta, et valida viris.* *Incolae Angarii.* *Angrivarii* aliis: quibusdam *Angri.* In chronicis plerisque *Angiri.* Recentioribus *Engerani.* Nomen planitiem campi designat. Hic vicus *Engern,* ubi sedes, tumulus, insignia quondam *VVittekindi.* Hodie nil praeter rudera reliquum. Celebrem ab eo titulum haesisse aiunt *Nostro.* Formula haec est. *Comes Angriae et Dynasta (Dominus) Iburgi.* Formulam tradit *Cyr. Spangenberg* in *Chron. Sax.* Nec non *Elias Reusnerus* in *Genealog. VVittikind. p. 12.* praeterquam quod hic addit titulum *Rugiae Principis.* At non reperio, quod *Saxonibus* cum *Slavis,* *Angris* item *VVestphalisque* cum *Rugis* commune fuerit. Quamquam *Andreas Angelus*

gelus non dubitat in Chron. Holsat. p. 11. confirmare de Holsatis, eos VVittekindi maioribus posterisque subditos fuisse. De Iburgi origine tradit quaedam Siffrius Petrus. Sedes ibi ad nostra usque tempora Praesulis Osnabrugensis. Arx Engerana hodie non colitur. Saltem vestigia supersunt. At qui vero hic dispiciendum, an forma dictionis sit ex usu veteris aevi? An quadret ad antiquissimum Saxoniae statum? De quo videbo alibi, et ita videbo, ut nil VVittekindo, nil VVittekindeorum existimationi, iuribus, gloriae detrabatur. Hic insitus patriae amor fuit haecenus, erit in posterum. De castro VVittekindsburg ad ripam Visurgis sito vid. Chron. vetera, et Spangenb. An. 785. Nec poenitendae hic operae fuerit evolvere, quicquid non ita pridem insigni opera annotatum in Monumentis Paderbornensibus est. Ceterum de figura insignis gentilitii, quod sumptum ab Angrivariis est, vid. P. Albinus Stamm. Virum illud VVittekindi et nostrates, qui ex VVittekindo per Ditgremum descendunt, VVetbino-Misnici unquam usurpaverint, ingentis materia disceptationis est: vid. Albinus c. 1. p. 294. et 463. Spenerus insign. famil. Saxon. p. 24. 25. Io. Iac. Chiffletius, alii complures. Vnum, quod publicae interest rei, non omittendum. Amplissimus ille Angriae Ducatus concessit in potestatem Archi-Praesulis Coloniensis. Sed quo titulo? Novum hoc argumentum, eoque alibi investigandum. Vellem accurate investigasset autor personatus Mantissae p. 115. Ernestus Comes Mansfeldius, gente perinde atque eruditione insignis, in Panegyrico Henrico Aucupi dicto p. 21. ab Seculo X. repetit, et Brunonem Ottonis I. fratrem primum fuisse tradit, qui Angriae VVestphaliaeque ducatum coniunxerit cum Coloniense Praesulatu. Nolim accedere his partibus: quin putaverim, istam coniunctionem de Lotharingiae, non Angriae Ducatu intelligi oportere. Haesitatque ipse huius sententiae autor, quum non multo post recitat aliam opinionem, cuius summa est, quod Fridericus I. in ius atque dignitatem illius pro dimidia ducatus parte inauguravisset Philippum Comitem de Heynsberg, Chronica Coloniensis vocant Philippum de Castro Hemesberus oriundum. Eo vid. Monach. Nuss. Chron. p. 162. et Abb. Stadens. A. 1180. Conf. Crantz. Metrop. l. IV. p. 97.

(d) Cyr. Spangenb. Chron. Sax. A. 786. P. Albinus Stamm. Spen. Syllog. gen. hist. in famil. VVittekind. Qui aliis VVernekin, multis VVerneke, Chytraeo VVernechin scriptus in Chron. Sax. cum Latinae, tum vernaculae editionis. Addatur Iob. Tob. VVeller. Z. R. p. 157.

(e) *Rectores Saxonum primores olim dicebantur. Titulus huius nominis ex G. Vrspergense et Gobelino, scriptoribus bonis, depromptus. Vrspergensis, ut solet, sequitur Abb. Stad. an. 777. Saepe Dynastae. Nec raro Satrapae: aliquando etiam potentes Regionis dici solitos, pro certo habeo. Quod ostendere est ex Beda, Niemio, Frodoardo, Rolevicio, Chron. Osnabrug. et Mindensi, quibus multum tribuo in hac causa. Ditmarus Merseburgensis, qui regis elogio ornat, corrigendus ex annalibus Francicis et V Vittekindo Corbeiae Monacho est. Ceterum, divisi Saxonones erant. Pars adepti Ostphalorum sive Orientalium nomen; Pars V Westphali sive Occidentales appellati. Alii Angrivarii memorantur. Saxonones egressi trans mare huc non pertinent: Regnum enim condiderunt, non rempublicam, quatenus a regno distinctam. Hinc ortum antiquitus Saxonia transmarinae nomen, idque hoc loco alienum, quia Angliam denotat. Redeamus ergo ad nostros, qui non migrarunt in Britonum insulam, ac patriis adeo finibus se continuerunt. Tres Principes Gentis audiunt apud Monachum Corbeiensis. Horum alii aliam Gentis partem moderati. Horum diversae sedes, diversa quoque Respublica fuit. Suum quaeque ius imperandi pro se habuit. Nulla ab alia pependit. Sua singulis suprema potestas, suprema statuendi facultas. Quamquam alia rogare aliam subinde et asciscere in foedus poterat, imperare tamen nunquam poterat. Imperii administratio non dissimilis apparuit. Haec proceribus commissa. Eodem apud omnes instituto, eadem ferme iuris forma. Idem Procerum numerus apud Angrivarios, qui apud Ostphalos et V Westphalos, vid. post V Vitichind. Beda, Crantzius, aliique. V Vinkelmannus, nescio an sagaci coniectura, moris huius vestigia ex Tacito deducit: Notit. Saxo - V Westphal. p. 200. Apud singulos eorum tres Principes viguerunt. Nec pauciores admissi, nec plures. Res certa de illis. De his eousque, donec ordinariis Reipubl. regendae momenti standum esset. Bello laceffiti praeter hos extraordinarium belli Praetorem designarunt. Hic forte electus, nec nisi tempore ingruentis publicae calamitatis. A populo, dubium, an Proceribus aequalibus. Hoc Meibomio in Vindiciis Billinganis: illud mihi videtur. Extra ordinem illud munus erat, et cessante belli causa quoque cessaturum. Vulgo Terrarchas (quod Ciceronis, Salustii et Velleii ex Graecia mutuo sumptum vocabulum est) nominant. Hos quantum capio, vel seorsim numerant, vel summam. Illo modo IVros, hoc XIIros signant. Sed id non per-*

indo

inde certum atque dictum. Dictum vero a multis. Scriptum a Cyriaco Spangeb. Chr. Sax. A. 772. G. Fabricio, auctore Mantissae ad Inst. Pacis, Georg. Christ. Stirnio, aliis. In hanc rem allegant Chron. Anbaldinum, quod haecenus non vidi. Plura tamen vidi, edita partim, partim non edita, in quibus nil tale reperi. De cetero extraordinarii illius Ducis administratio paulo liberior, et ut in schola loquuntur, absolutior erat, quam eorum, qui ordinarium gerebant magistratum. Praefinita tamen respectu temporis, ut auctor gravissimus est VViteckindus, et post hunc Crantzius in Sax. l. 2. p. 45. et Henricus Bunting. in Chr. Brunf. p. 27. Hos primores comparavit Albinus in aulaeo Vet. Sax. cum Eporis Spartanorum. Cum illo facit Fabricius, qui fere aequavit Tribunis Romanorum. Id vero non ausim in solidum probare. Causas dicere malo, quam scribere. Qui eos cum Electoribus Imperii conferunt, digni sunt, cum quibus expostuletur. Sed haec nemini non sunt obvia.

IV. Publice quoque egregius, nec minor privatus, eundem domi, quem militiae animum habuit. In praelio cautus, in castris promptus, sub pellibus nunquam timidus, nunquam otiosus. Patiens idem iuxtaque impiger, et quanto minus inter lautitias enutritus, tanto magis tolerans aduersorum. Dignum Heroe Saxonico exemplum. Dignum, quod admirentur posterum, dignum, quod Saxones imitentur. Quid vero opus suadere? Me non suadente imitati sunt, * me non suadente imitabuntur.

* Dabo hic Fridericum strenuum, qui solus sustinuit nutantes res Sigismundi Imperatoris. V. T. VII. H. Aug. p. 405. et monumenta Oschaziensia: Albertum Animosum, Principem Camillo excelsiorem, cuius res praeclare condidit Michael Boiemus, et versu scripsit Conradus VVimpina, ac praeter hunc Michael Barth. Arnaberg. l. 2. p. 40. et 41. Fridericum III. cuius et industriam, et consilii solertiam approbarunt omnes, quum rationes repraesentaret concinnandae imperatoriae sanctionis, qua velut dominatus fraeno tenerentur iuvenes Caroli V. spiritus: ap. Sleidan. l. 1. Comm. ad A. 1519. p. 15. et 17. coll. Mauritium, qui unus Carolum V. plus ultra tendentem stitit in cursu victoriarum, stitit in via dominationis. Eumque vindicavit aduersus cri-

mi-

minationes Ioannes Fridericus Brandt, Cornelius Crullius, aliique: Augustum, ingenii ac regendi artibus maximum, cui Ferdinandus I. idem quod parenti debuit, quemque in fratris loco habere non piguit Maximilianum II. vid. Peccenstein in VVittik, prosap. in Aug: Ioannem Georgium I. Caesari fidum, quoad fides et fortitudo aestimabantur: dignumque, cui ille a septentrione heros Gustavus Adolphus dextram fidei religionisque ad ultima tuendae testem iungeret, imo quem iure iratum non multo post demereretur iterum Caesar, ac filiis ab Augusta stirpe editis Pragae repraesentaret ut Patrem, ipse vero coleret denuo ut amicum, et appellaret suum.

V. Ceterum VVittekindus Dux et autor Saxonicae libertatis, vinci aliquando potuit, domari nunquam. Quippe vehemens et proposito insuper firmus, et tenacissimus aviti moris, fortunam, fortunae ictus omnes elusit. Nulla re magis irritatus, quam ob violata sacra suae gentis. (f)

(f) Eginhardus cap. 7. de vit. Carol. M. Vb. Emmius Hist. rer. Fris. Cyriacus Spangenberg. A. 772. Chron. Thuring. et Merseburgense, a Merseburgo VVestphaliae oppido appellatum. Inter exempla fanum Irmensulae, quo diruto, concitatus magis in hostem est. De eo vid. Regino Chron. lib. 2. ad anno 772. Fanum id Eresburgi (aliter Merseburgi) positum, Reginoni Hermensaul appellatum. Addatur Lamb. Schafnaburg. ad ann. eund. Abb. Stadens. ibid. Aut. vit. Kar. M. p. 237.

VI. Pater ei VVernekinus, (g) Princeps minime factiosus, et retinens pacis. Frater Bruno, similimus patri, idemque creditus Augustissimorum Stirps Ottonum. (b) VVernekini ex fratre Adelhardo filius Albigo, (i) VVittekindo rebus secundis adversisque socius, et heros ut vultu, ita fide semper idem. Neque tacuerim de Hermanno fratre Albigonis. Uterque ruentem propinqui fortunam fulcire ausi. Nusquam ignavi, et nitentes pro salute nostri. Quidvis etiam passuri potius, quam intercidere dignitatem suae gentis. His factum rebus est, ut manu, armis, consilio experirentur pro necessario, pro suis, pro se ipsis. Omnium
ma-

maxime eluxit industria Albionis. Hic VVittekindum defendit, VVittekindus illum : Vterque utrique fidus. Velle idem : nolle idem : causa eadem, nec opera dissimilis.

(g) De familia videas licet, ubi familiae originem teximus. Est tamen aliquid hic observatu dignum. Quod eo pertinet, ut sciamus, certissima eius capita sumi ab aevo Carolino. Ante hoc fuisse stirpem VVittekindi. Floruisse etiam. Sed defuisse, qui recenserent diligenter, qui seriem traderent accurate. Adeo dolendum, quaedam praesumi, alia colligi, pauca sciri ante Carolingicam aetatem. Sed fatum illud antiquorum seculorum fuit, ut aut exteri scriberent de Saxonibus, aut hostes. Ibi invidia, hic inscitia laudes gentis obscuratae. Illustrandae demum, si Saxones Saxonum res gestas tradidissent. Sed alio loco recitandum de hoc argumento est. Hic delibasse aliquid sufficit. (h) Autor sententiae Agricola. Hunc Fabricius, Fabricium ex novitiis multi sequuntur. Praeter illos in eandem adducti sunt opinionem Cyr. Spangenberg. Georg. Spalatinus, Dav. Chytraeus, Mart. Crusius, Christoph. Entzelius, Leonb. Crantzheimius et complures. Ab his dissentiunt Monachus Pirnensis, Irenicus, Brotusius, Crantzius, autor Chron. Veteris Brunsvicensis, Chron. Provinciale Misniae, Guttenberg, Beuthovius, Elias Reusnerus, ille vasti Stemmatum VVittekindei conditor, qui Ottones Augustos a Brunone, non fratre, sed nepote VVittekindi M. deducunt. Interim videatur Genealogia Alberto Stad. inserta ad p. 115. quae ex probatissimis contexta autoribus est. Ceterum VVittekindi M. pronepos est Luitdolfus, qui vulgo Ludolfus, Pater Ducis Ottonis VVittekindi abnepotis, Otto iterum Henrici Aucupis, Henricus Auceps Ottonis M. Imp. Testatur hoc Mon. Corbeiensis : addatur Sigebertus, praeter eum multi, Luitdolfum autem per VValbertum Patrem et VVichbertum avum recta serie proficisci a VVittekindo, vel ex solo Abb. Stad. an. 917. constabit. Addatur Ernesti Comitis Mansfeldii Oratio panegyrica p. 4. Alios allegare supervacaneum. Vnum addere non piget, primum stirpis non VVittekindeae Ducem in Saxonia fuisse Her-

mannum Billingum. Vb. Emmio Hermannus Billichius audit, bist. rer. Fris. l. VI. A. 1110. Rectius Billingus, sive Bullingus, Ducatu ab Otone M. donatus. Ultime Billingorum nomine Magnus, sine prole mascula defunctus. Abb. Stad. A. 1106. Conf. Andr. Severinus Velleius Not. ad Adamum Brem. H. E. l. IV. cap. II. Notat hic Spenerus, Ottonem M. de sua familia minus meritum bene, in Insignib. Saxon. sect. 1. §. 7. Excusat id vero Meibomius in historia Bardevici. De quo alio loco iudicandum. Non satisfacit hic P. Lambecius, quum Saxoniae primum Ducem vindicat Billingum. Cum iam multo ante Saxonia habuerit Duces. Non attingo, quomodo ibi impingat in novos scopulos, et turbet rivos publici Iuris L. 2. Rer. Hamburg. p. 4. Sed mitto Billingos. Revertor ad Wittkindos. Atque hic mirari subit novitios, qui tradunt, Henricum Aucupem Regem, atque Ottones Imperatores minus vere a Wittkindo arcessi. In his numerandus auctor Not. Rer. Imp. Rom. Germ. p. 1. d. 20. p. 369. Unicum illi praesidium in silentio Wittkindi. Sed minime duraturum, cum in rebus ad historiam pertinentibus non facile, quod a silentio colligit, admittatur. Hoc minus, quod pro nobis stant annales, Chronici libri multi. Aliud scripsisset, si vel solum Fabricium Albinumque legisset. Ut nihil de antiquis commemorem. Nec movet nos, quod recentiores plerique multum dissident a nobis. Faciunt quippe contra alii nobiscum: imprimis ex recentioribus Philippus Iacobus Spenerus in Syllog. Geneal. Hist. sub tit. Familiae Wittkind. Saxon. Ceteroquin est non nemo occupatissimus animadversor originum Germanicarum, qui dubitare hic mavult, quam obstinatus negare. Qui cur ex eo, quod Detmarus de serie huius generis tacet, nil adversum nobis inferat, facile est intellectu. Saepe enim praetereunt historici quaedam, non quod negent, sed quia, ut se res dant, alio flectunt stylum. Addo hic de Crantzio, non satis sibi constare, cum memorat, Henricum Aucupem primo omnium titulo Ducis Saxoniae praefuisse. Et tamen iam diu ante Henricum Saxoniae praefuerunt Duces hoc titulo, hoc iure, his insignibus. Nempe describere alios, oblivisci sui, perperam allegare quaedam, Crantzio non rarum. Unum cuperem Wittkindum Corbei. legisset. Aliter, opinor, scripsisset.

(i)

(i) *Albigo, aliis Albigo, nonnullis Albio, multis Albion, Germanis Chorographis Alovig, vel Adelovig. Quibusdam Abbi- on vel Addion signatus. Cyr. Spangenh. An. 785. Eius insigne ex- tat apud P. Albinum Stamb. p. 450. Vbbo Emmius, cetera pro- batus scriptor, et ut observo, optima Chronica secutus, VVittekin- di fratrem vocat. Minus vere, nec in hac parte excusandus, nisi fi- gura quadam locutus.*

(k) *De exitu huius memorant varii. Caesus in octava Caroli M. adversus Saxones expeditione. Bouckholt locus stragis. In vetu- stissimis annalibus Botolz lego. Legunt tamen alii Bobbot. vid. Aut. vit. Car. M. p. 244 Spangenh. Baucholtz reddit. Nec inscite genius hic Tiotismi cultioris est. Videatur is ad A. 779.*

VII. Generis, quod in nostro se extulit, duo exti- terunt munimenta, VVittekindus II. et VVichbertus. (p) Vna horum mater, Svatana celebratur, progenies Cze- chi. Haec altera VVittekindi Magni uxor: altera, cui Evae nomen, iam ante accepta est a Cimbris. Summam vero Pater operam posuit, ut filii redderent Patrem. Prae- cipuum sollicitudinis argumentum erat, disciplina. Bel- lo iter ad gloriam ostensum. Materia virtutis sive in pulvere, sive ad palum crescebat. Hinc fingendis animis robur: hinc firmandis corporibus grande adiuven- tum venit. Patri curae, filiis obsequii pretium insigne redditum fuit. Imitamini Principes. Enitimini, exem- plum exprimate exemplo. Si omnia ruant, hoc solo vi- tabitis ruinam. Stabitis invicti, stabunt Principatus. Flo- rebitis Vos: florebut Vestri, florebut posteri Vestro- rum.

(l) *Ambo honesta progenies Patris. Foedat Niemius hanc laudem. In ruborem dare Niemium quilibet post. Genuit bo- neste filios VVittekindus. Genitos bello, patientiae, optimis in ma- gna fortuna artibus assuefecit. Spurium nullum habuit. Habu- isse vero asserit Niemius. Sed nugatur, mentitur Niemius. Vel solus VVitekindus Corbeiensis sufficiat homini coarguendo. Vxo-*

res habuit duas. Prior Eva, Danicae stirpis. Huic Patrem vindicant Gormonem I. Si tamen vindicant recte. Alii destinant alium. Plurimis genitor Gottricus Gormonis, si probe tradunt, filius. Hic multis Gottfridus appellatur. Nonnullis Seifridi, et si paulum inflectas, Sifridi nomine effertur. Autorem habemus Svaningium, qui ut alias Scriptores suae gentis, ita hic forte Albizium secutus est. De nominis varietate excipi assensu sententia potest. Ceteroquin suspectum, quod de Gormone I. traditum, Chron. Dan. An. 757. ex Saxone Grammatico, et Huitfeldio. Suspecta mihi Saxonis, et qui Saxonem hic colunt, fides. Rectissime Emmius, Frisiorum doctissimus, pronunciauit dudum, Saxonis Sialandici annales, praesertim de seculis illis priscis, Poesin magis, quam historiam sapere A.C. 809. Id optarem quoque expendisset Petrus Lindeberg in comment. rcr. memorab. ex biblioth. Ranzov. cum de monumento Frotonis differit. Quid de monumento Gormonis III. quod idem eodem libro exhibuit, sentiendum sit, promptum est iudicare eruditis. Parum ergo praefert certitudinis, quod promitur de Regibus Danicis ante Gottricum. Ut vero sit mihi simile, Evam Gottrici Filiam fuisse. Evam scribimus in contextu operis. Alii Geram scribunt, ut Cyr. Spangenb. Ant. Albizius, Hen. Buntingus, novitii complures. Sed scribant, nos aestimemus antiquissimum utriusque gentis decus, amicitiam a multis seculis cultam, necessitudinem matrimonii ab ultimis, quantum recordamur, temporibus innixam. Nempe iam olim Danis Saxones, Saxonibus Dani connubio iuncti. Repetitur novissime sancti foederis exemplum in Sereniss. Ioanne Georgio III. est. Posterior coniux Svatana (aliis Svaterna) Ducis, ut tunc erat, Bobemici filia. Huius et auspiciatum, et foecundum matrimonium fuit. Quod ex Eva genitum, praemature ereptum exitu est. Ex Svaterna maior natu VVittekindus, patris sui cognominis filius. Vulgo VVittekindus. II. ut locus discrimini esset, appellatus. Alter VVigbertus, aliis VVigbrechtus, aliis VVipprechtus. Idem eius nomen. Formaliterarum nominis saltem diversa. Utrique uterque legitimus Pater. Origo eminens, vita ceteris exemplum, fortitudo supra fidem, matrimonium sanctum fuit. Honestus pater, honesta mater, non nisi honestam procreare sobolem possunt. Qui negat, ut criminetur

netur, improbus, qui nescit, et crudelare tamen Niemianas ineptias audet, omnium ineptissimus debet censerī. Sed unum tacere hic nolim, VVigbrechtum Hasalae germanum fratrem, quem ex Eva suscepit, non esse confundendum cum VVigbrechto VVittekindi II. germano. Quod si ignores, facile nebulas offundet Chron. Brunsvic. Henr. Buntingi p. 26. Propterea hoc distincte expedivit Albizius in genealog. Ottonum.

VIII. Libera quondam gens, liberi mores gentis viguerunt. Populus belli alumnus, propago populi Martia, Respublica popularis. (m) Procerum magis consilium valuit, quam imperium. Munus, quod gesserunt, legibus circumscriptum, potestas a populo, autoritas a bello fuit. Nullum ius heredibus innixum. Praetura belli collata ad tempus. Res Imperii in concilio populi decifae. Regiminis firmamentum populi nutus, Procerum cum populo consensus. Hoc veteris Saxoniae ingenium erat. Caruit regibus antiquissimo illo aevo. Sequiori demum tempore auditum nomen regum, usurpata regia potestas, (n) Acciti a Saxonibus reges. (o) Nec reges modo, sed etiam Imperatores.

(m) Pugnans cum historia, quae ad hoc argumentum recensuit Siffridus Petrus, praeter hunc Novitii quidam. Ille diplomata allegat manifestae falsitatis. Saxoniae (vetustissimae illi) Dominos imponit praeter verum. Hereditarium in Saxones ius defendit contra annalium fidem, VVittekindum beneficiarium facit nullo veritatis argumento. Eundem funibus vinctum ad Carolum venisse, non memorat, sed fingit. Excussit iam olim sententiae vanitatem Emmius in Apolog. refut. et verit. assert. Sed in proclivi est refellere sententiam Siffridi. Nobis assentiuntur omnes probi Scriptores. Diplomati Siffridaeo diplomata opponimus, sed quae sint sine naevo. Nova illa et plena commentis vitio ruunt suo. Nostra invicta sunt, et secura adversus ruinam.

(n) Quae Tacitus in parte libertatis, liberorumque comitiorum, de Germanis, ea nos de Saxonibus affirmamus. De illis iam

dudum Conringius, post hunc novitii, novissime Multzius, cap. 6. in diff. de libertate, ut inscripsit, omnimoda exposuit. Nobis redde-
re scripto, quae scripta ab eis sunt, praeter instituti leges visum. Ut
Saxonum eadem, quae ceterorum Germanorum, ita nec diversa
Frisiorum, indoles fuit. Utrobique liberos gentis spiritus observo.
De Frisiorum ingenio monumenta suppetunt multa. Res imperii
omnes voluntate populi gestae. Argumenta in comitiis, quae dice-
bantur, Vbstalbomicis plenissima lucis, plenissima libertatis. Signa-
vit ea Vbbo in Fris. descript. In Comitibus latae leges. Idem le-
gibus, quod Comitibus inditum nomen. De his ex Vbbone monuit
Conringius c. 28. de Orig. iur. Germ. De Saxonibus addere non
vacat. Tantummodo meminerim, cur Tacitus nil prodiderit de
Saxonibus sub nomine Saxonum. Cum non multo post de his reci-
taverit Ptolemaeus. Sacrum enim illud Sassonumque nomen baud
dubie Saxonum est. Aucta enim Sec. IV. nominis fama, aucta
gentis gloria in immensum est. Interea sufficiat Saxonas Tacito
sub titulo Cberuscorum atque Angrivariorum, innotuisse. Videat-
ur A. I. II. XI. XIII. et lib. de Mor. Germ. Nempe II. et III. Saeculis
respirarunt a bellis nostri Saxones, donec Sec. IV. sub nomine Saxonum
negotium facerent Romanis: sed haec et id genus alia diffuse perse-
quimur in Historia Germanica MSpta.

(o) Palam est, Henricum Aucupem Saxonem, et prognatum
Vvittekindeis Regem fuisse. De Rege hoc Albertus Abbas Staden-
sis pronunciat hunc in modum. Natus est Ottoni filius, nomine
Henricus, qui primus libera potestate regnavit in Saxonia. Ann. 917.
Nec eo secius manifestum, Henrici posteros in fastigium Imperato-
rum subiectos. Ut recte scripserit, quisquis tandem nuper Gallice
scripsit, Saxoniam Domum ab ultimo tempore augustis decoribus
fundatam proveclamque esse. Vid. Suite de Europe Vivante, sub
tit. SAXE.

IX. Respublica, reipublicae facies, regendi ratio-
nes ostensae. Habet posteritas, quod aestimet, habet quod
miretur. Rector ibi populus, defensor populi Vvitte-
kindus, Dux fato monstratus, et a cladibus ad maiorem
impetum surrecturus. Idem huic, quod populo, odium
fer-

servitutis : idem amor libertatis. Vna meta, aut vincere, aut mori. (p) Heros, si non hostium semper, tamen fortunae domitor suae. Nunquam a se diversus. Idem victor, qui victus : excipere pericula et ferre paratus. Inter adversa constans, et firmus contra ambiguos eventus. Animus in dubiis maior, impetus vehementior post stragem notatus. Alii expectare pericula, ipse provocare maluit, nullo territus casu, nullo metu depressus. Audere, experiri pro suis, inferre hostibus gradum, irruere in obvios, perrumpere ordines militares, eximium fortitudinis apparuit monumentum. Demum permittere fati exitum, constantiae iuxta et patientiae argumentum fuit. Huius complecti res gestas arduum multis, vix possibile aliis est visum. Mihi excusatio a conatu, votum pro viribus erit.

(p) *Verba Legatorum Saxonorum apud VVitichindum. Aliam, inquiunt, causam nullam Saxonibus esse scias, nisi vincere velle, aut certe vivere nolle. Huic maiorum virtuti, si quisquam, institit VVittekindus, Dux suae gentis. Scriptores rer. Francic. et qui hos sequuntur, multo aliter, quam volumus, actiones VVittekindi interpretantur, Nunc fidem vellicant, nunc rerum novarum studium, nunc denique tyrannidem exprobrant, A. Fr. saepe toti genti imputant, quod alii uni VVittekindo A. 775. Conf. Ad. Bremens. l. 1, cap. 9. Abb. Stad. A. 775. et 782. Nempe subsidium ab armis, ultio ab amore patriae profecta est. Diserte scribit Abb. Stad. Saxones non praedandi occasione, sed ulciscendi, Francorum terras populatos esse. A. 778. Et reperias nihilominus Scriptores, qui imbecillitati indulgent, nimis acuate odium odio paganae religionis. Sic frustra sunt, qui rebellionem exponunt, cum quis nititur contra dominatum, cum pertinacissime insistit suo iuri. Dandus religioni honor: nec tamen propter eam iustitiae illudendum.*

X. VVittekindi initium felix, dignitas magna, nec peior progressus, exitus saltem, si divina spectes, felicissimus fuit. Carissima Duci libertas suorum : servitus subinde

me-

metuebatur. A tributis taedium, a vexationibus odium nascebatur. Exempla maiorum animo inhaerebant, (q) praesentia oculis obversabantur. Spirabant bellicum Franci. Praetexebatur religio; (r) forte dominatio tegebatur. Factum his rebus est, ut qui olim colebant amici, (s) iam hostes in se grassarentur. Nempe fatale erat Saxonibus Carolingorum nomen. Nihilo mitius omen in Merovingis habuerunt. Auxilium offensa, beneficium odio quandoque repensatum.

(q) Sufficiat nominasse Theodoricum Regem. Hunc defenderant adversus Thuringos: Sed mox exiit Francus fidem, iamque conspirat cum Thuringis. Mox deliberat de Saxonibus opprimendis. Oppressisset, nisi Saxones rescissent dolum. vid. Monach. Corbei. Ann. 1. et ex eo Albin. Stamb. p. 38. Etiam liceat referre de Dagoberto. Quod in fide Theodorici, in huius mansuetudine desideramus. Produunt de eius in Saxones crudelitate VVern. Rolewinck in Fascic. temp. Sext. aet. et Sigebertus Gemblacensis ad A. 630. Qui tamen paulo ante, quam vivis excederet, tributum Saxonibus remisit, ipsorumque auxilium accivit adversus Slavos, id. ad A. 642. Incusat tamen ex Aimoino Saxones Goldastus de reg. Bob. l. 2. c. 2. p. 109. Nempe incusat non servatae fidei: imo et ego incuso Francos non servatae moderationis. Non desunt causae nostrae subsidia firma: Sigebertus quoque incusat Dogobertum expilatarum Ecclesiarum, et mira quaedam, licet non sine superstitione, memorat de iis, quae acciderint post obitum huius regis, ad A. 645. De Carolo Martello, qui sub titulo Praefecti regiam complexus potestatem est, memorant A. Fr. A. 737. Hic vectigalem fecit gentem. Martellum sequitur Pipinus, et novum tributum imponit. A. F. 758. Acerbum hoc genti, et plane intolerandum. Propterea indignari, mox ulcisci, et excurrere in Francici regni fines, et praedas agere coepit. Scriptor vitae K. M. anonymus tacet hanc causam, dixisse contentus, Karolum in comitiis VVormatiensibus decrevisse Saxonibus bellum. Idem asserit Scriptor, qui condidit Francicos annales A. 772. Ceteri annalium Scriptores eadem pene verba retinent. Retinet Monachus Prumiensis in Chr. A. 772. Abbas Staden-

denfis vocibus saltem paulum mutatis reddit auctorem annalium Francicorum. De reliquis non attinet monere. Tantummodo Eginhardus, sanctior Caroli M. scriba (non gener) hanc sibi vindicat laudem. Is belli initium signat, causam exponit de vit. Carol. M. cap. 7. Eginhardum descripsit Adamus Bremensis H. E. l. 1. cap. 6.

(x) Gratum Deo pignus, pietas: sancta nomina, religio, dignitas sacrorum. Valent in toga, valent in sago, momentumque habent apud defensuros. Invadendi titulum non praebent. Prohibent literae diviniore hunc abusum. Propagandi Imperii artes a prudentia, ius, iuris titulus a iustitia depromuntur. Est belli fas, pugnare adversus hostes. At quinam hostes? qui iniuriam inferunt. Hanc ulcisci, gloriosum, propulsare, honestum. Religionis certe obtentu capessere bellum, exuere fortunis gentes, iniustum. Iam habes, quod iudices de bello Carolino, Praecipuam huius causam a Religione arcessit Eginhardus. Bellum, inquit, susceptum est, quia Saxones, sicut omnes fere Germaniam incolentes nationes, et natura feroces, et cultui Daemonum dediti, nostraeque religioni contrarii, neque divina neque humana iura vel polluere, vel transgredi inhonestum arbitrabantur. Haec tenus Eginhardus: totidem verba retinet Magister Adamus. Ferociam, miror, quod imputet. Iisdem sane coloribus alii depingunt Francos. Rolevincius postulat crudelitatis. A multis aemulatio obiicitur. Sed fuerint feroces. Fuerunt autem, cum depellerent servitutem, cum assererent libertatem. Nil prodest causae Francorum. Belli certe iustitiae non sufficit. Percurrat, qui velit, capita Fecialis iuris. Manifestum erit, quod diximus. De cultu Daemonum fateor grandem errorem, et recitatu foedum. Colligo hinc, peccasse in Deum, quatenus natura, cognitum violasse partem iuris insiti, recessisse a praescripto religionis naturalis. Atqui vero hic pro Eginhardo argumentum, novus bello Carolino titulus? Imo titulus. Satis speciosus pro iustitia armorum. Si modo satis solidus et suffecturus tantae moli. Esto vero genti gentis causa permissum, vindicare publicum Dei contemptum, quatenus religioni naturali adversum. Negabunt Saxones, se contempsisse. Ut qui pro sacris suis tentare omnia, mortem oppetere ipsam non recusarint. Stat pro Saxonibus Adamus Bremensis, ante hunc VVittichindus

Monachus. Qui per exprimit significanter affectum eorum erga
 sacra, dum veneratione veneratos scribit. Superstitiosa quidem
 devotio, sed non coniuncta cum contemptu Dei, multo minus cum
 iniuria Francorum. Si tamen statuerunt in Francos exempla poe-
 narum, reddere ius iuri, aut ut ipsi arbitrabantur, rependere in-
 iuriae vicem, ac supplicia suppliciis ulcisci voluerunt. Nam quae
 apud Francos religionem, apud Saxones labem habebant: quae il-
 lis sacra, his profana videbantur. Documento sunt Fresones, ve-
 tus Saxonum populus, qui Bonifacium A. 754. non ob aliam cau-
 sam peremerunt, quam quod praedicasset contra sacrum avitum,
 contra instituta maiorum. An. Fr. ad. b. A. Ut non magnopere sit
 mirandum, cur Vittekindus dato ab antecessoribus exemplo gras-
 satus sit in Francos, cur persecutionem, ut dicitur Eremensi l. i. c. 9.
 moverit in Christianos. Sed alius contemptus documentum a re-
 rum creatarum cultu. Imo non contemptus, sed cognitionis, sed
 cultus Dei naturalis, licet plurimis erroribus intermixti. Argu-
 mento sunt tot numina, tot numinum nomina, tot templa apud
 antiquissimam hanc gentem. Vnum dolendum, quod recta non ive-
 rint via ad cultum, quod veri Numinis investigationem suspende-
 rint. quod rectae rationis inquisitioni obicem posuerint, quod fin-
 gere denique multa maluerint, quam indagare. Negligentiam sci-
 scitandi incuso. At multum distat negligentia a contemptu. Ingemi-
 scendi hic necessitas mihi, non Francis inferendi belli. Sicut vero id de
 religione naturali haecenus, ita de Christiana omnium constat eviden-
 tissime. Toto errant coelo, qui ad laedendas gentes, ad cienda bella,
 ad exuendos fortunis suis populos traditam putant. Rectissime in
 hanc rem iam olim pronuntiavit Caietanus. Verba Grotius habet.
 Quod temerasse divina humanaque iura recensuit, ad pacta forte an-
 spectat. Sed quae pactorum speranda fides est, cum mutua aemulatione
 rumpuntur? Cum exempla adsunt ab altera parte ruptorum? Cum
 augentur aemulationes, cum iniuriae cumulantur. Multa in recessu
 habent, quae hic prodidit Wittichindus. Saxones, inquit, variam
 fidem Francorum experti. Quod de finibus conturbatis cum applau-
 sore Bremense l. i. H. E. c. 9. recitat, habet pondus. Nisi tamen
 haec Saxonum facta praesumpto cuidam iuri innitantur. Lis de con-
 finibus erat. Ius Franci allegabant, Saxones non secus. Hoc nomine
 fiebant

fiabant caedes, rapinae. Non a Saxonibus solis, sed, ut auctor Eginhardus, vicissim. Qui legem ferret? Uterque populus liber erat. Arbitro utrinque delecto opus fuit, cum neuter invito alteri limitem ponere posset. Quae enim parisi potestas in parem? Sed fortasse hic latuit arcanum Francorum. Romulus sane nullos regno suo fines ponere voluit. Vt nunquam deesset materia bellandi. Callide satis, si satis iuste. Hoc certe est affectare causam belli, non habere. Multi haud secus suspicantur de Francis. Demum hic notari velim, differre quaeestiones de bello Saxonibus inferendo, et de illato. Ibi Francorum ius, hic fides praebet materiam reprehensionis. Huc digitum intendunt Regino 778. An. Fr. A. eod. et 782. 793. Vbi rebellandi consuetudo Saxonibus, tyrannis VVittekindo exprobratur. Eodemque pertinet, quod Abbas Stadensis imputat crudelitatem in Christianos, ut quibus vim, arma, gladium intentasset, A. 788.

(s) Tempore Valentiniiani Imperatoris copias, vires, consilia iunxerunt adversus Romanos. Ricimeri aevo Francis auxilia sum miserunt. Illi his adversus Thuringos, hi illis adversus Gothos. Vnus fidem faciat VVittichindus. Saxones, inquit, summa pace quieverunt, societate Francorum atque amicitia usi. Sed ut omnia, ita amicitiae quoque mortales. Facessit saepe amor in odium, cum nulla ex amore utilitas, contra ex odio quaeestus speratur. Prima odii, post odium dissidii causa aemulatio. Invidebant Franci Saxonibus laudem bellicae virtutis. Ita metuebant potentiam, rati non profuturum in rem suam, tam potentibus amicis uti. Hinc Regi Theodorico a suis in os dictum, a Saxonibus olim ruinam Imperio Francorum imminere, ut qui indomiti essent, iuxtaque invicti. Hinc redacti in gratiam Thuringi, Saxones pro hostibus habiti. Hoc Theodericianae fidei gratitudinisque specimen fuit. VVittich. Ann. I. Laudat P. Aemilius suos Francos. Ego meos Saxonas. Hi apud Marcellinum Romanis formidabiles, apud Diaconum terribiles, Francorum ipsorummet sententia praestantes corpore et animo viri audiunt. Sententiae summam habet VVitichindus. Nil defuit genti in parte fortitudinis. Sola defuit pietas Christiana. At qui haec speranda, non armis incutienda erat. Invitare, obtestari, monere per Antistites, pulchrum et pium: vim, minas, ferrum adhibere, illicitum erat et iniquum. Vnum vel in transcurso hoc venit in mentem mirari, cur Eginhardus praeter

ad, quod Saxones turbatorum finium accusat, non aliud causae Francorum praesidium quaerat. Quaerere autem sorte potuisset in capite denegati tributi. Quod superiori tempore impositum, nunc detrectasse Saxonas, non suspicaberis ex vano. Adeo obtendebant causam libertatis, quam vel vitae redimere iactura, pro glorioso habitum. Primo perniciose genti obstinatio. Mox salutaris, ad ultimum orbi Christiano profutura in exemplum. Quam enim difficiles recipiendis Christi sacris, tam retinendis postea constantes fuerunt. Veneror coeleste arcanum, dum principium contemplor, et aestimo eventum.

XI. Res a suis repetenda principiis est. Annus agebatur supra septingentesimum primus et septuagesimus, initium amplificandi Francorum regni. Decesserat vita Carolomannus, Caroli, quem titulus magni illustravit, frater. Sic factum, quasi fati ducentibus, ut regni moles rediret ad unum, Carolo suppeteret materia crescendi. (r) Principio res domi ordinatae: tunc de exteris cogitatum. Regnandi auspiciis a pietate coeptum est. Inde propagandae ardor Religionis inflammavit Regem. (u) Habita consultationes sequenti anno, et Vormatia Comitibus delecta. Deliberandi argumentum Saxonici mores sumebantur. Ordines, Purpuratique omnes, et populus universus, belli, quod Saxonibus destinabatur, consilium probant. Causa persuadendi non una. Erant, qui referrent, Saxones sociorum iure abusos. Alii causabantur, Christiani interesse exempli, ut fana extructaeque ad foedos cultus arae diruantur. (x) Dirui autem non posse sine bello. Vertere in hoc Dei, Regisque honorem. Consilio respondit decretum. Mox sumpta arma sunt et in Saxones conversa.

(t) *Abbas Stadenfis scribit. Carolus ad capiendum ex integro Regnum intendens animum, in villam Corbanacum venit. A. 771. Hactenus regnum inter fratres divisum erat: Carolus Noviomii, Caroloman-*

nus

nus Svesfione regium infigne capit. Aut. vit. Car. M. A. 768. Nunc sublato fratre, solus rerum potitur.

(u) *Poeta Vetus* A. 775. Hinc statuit, *reqvies illis ut nulla daretur: donec gentili ritu cultuque relicto, Christicolae fierent, aut delerentur in aevum.* Nec potuit infitari hoc Abb. Stad. A. 775. Si utrique fides, immite Caroli consilium fuit, et certe praeludium Hispanici moris. Cuius in India documentum integra gentium excidia praebent. vid. Bartholomaeus de las Casas, Episcopus Hispanus, in descript. Ind. Latine, et non ita pridem Germanice edit. Neque hic ab uno alterove ad omnes, a Canibalis, de quibus est in Christoph. Columb. navig. cap. 87. et 88. ed. Basil. ad universos Indos colligere licebat. Sed tam facile praeposterus ille ardor in saevitiam desinit, cum debuisset in comitatem. Nempe homo Carolus fuit. Asperum dictu, et nibilo mitius auditu, vel uno praelio immensam hominum multitudinem consumere. Consumpsit autem Carolus prope Thietmelle et fluvium Basam, alii Hasam scribunt. Vid. An. Fr. A. 783. Aut. Vit. Caroli M. Spangenberg. A. 783. Vestigia castrorum Carolinorum ad Hasam positurum hodieque a Westphalis nostris monstrantur: conf. Crantz. l. 2. Sax. p. 32. Vix conventum de pace erat, cum bellum restauratur, cum clades audiuntur, Saxonibus prius morituris, quam laturis iugum. Praeteribo severitatem saevitiae proximam, quam describit Abb. Stad. 782. Nec attingam iudicium illud Vebmicum, gravissimis assertum viris, P. Aemilio, Vern. Rolovincio, Abb. Spanbeimensi, Aeneae Sylvio, Io. Aventino, Alberto Crantzio, Erdovino Erdmanno, Felici Fabri, scriptori annal. Sjev. Davidi Chytraeo, Bernharo Furmerio, Vbboni Emmio, Henrico Meibomio, Io. Iust. Vinckelmanno, aliis multis. Quod si fuit, cruentum fuit et vitii manifestum, et iniustitiae aspersum labe. Nec nulla Vipponi causa, ut postularet crudelitatis in vita Corradi Salici p. 430. edit. Pistorianae. Sed dubitant de eius veritate non pauci. Primus, quod sciam, inter recentiores dubitavit Hermannus Conringius. Post eum novitii alii.

(x) Nempe Carolo duo curarum capita, constituere Imperium et propagare fidem, fidei autem praescriptione indicere bellum. Sive quod putaret foedos cultus Christiano Regi non tolerandos, sive quod sibi regnoque inde promitteret maiorem sanctitatem, sive

quod augendae potentiae existimaret momentum, Saxones haec-
nus formidabiles, aut subiicere Francis, aut, si subiici non possint,
coniungere cum suis, ut olim Romulus Sabinos coniunxerat cum
Romanis. Auctor consilii creditus Alcuinus, qui paene is apud Carolum,
qui Aristoteles apud Alexandrum fuit.

XII. Iam obfirmaverat animum Carolus, belli aleam
tentaturus. Nec mora. Recta Saxoniam petit: copiae
e vestigio sequuntur. Primus in Castrum Eresburgum
(y) impetus factus. Fortuna pro Francis stetit. Saxo-
nibus destructa Irmensula, triste spectaculum fuit. Quid
facerent Saxones? Pacis consilio belli calamitatem prae-
vertunt. Annuit Francus, quasi cruentorum certami-
num iam praefagus. Locus sarcinae tranquillitati ad
Visurgim conditus. (z) Veniunt Saxones, et datis ob-
sidibus paciscuntur pacem. Sed fucus erat. Mox atro-
cius resurrexit bellum, cui gerendo datus Princeps VVit-
tekindus, Heros sicut praepotentis auctoritatis inter suos,
ita animi supra fidem.

(y) VVittekindi ductus diu Carolo obex, Francis omnibus in
oculis sudes. Ille suis ingeminare iniurias, aestimare acceptas cla-
des, et exaggerare causam ultionis, verbo demum praecire et exem-
plo. Hinc propensa in eum populi voluntas, sequi, laudare insti-
tutum, et ducendi exercitus eligere Imperatorem coepit. Spangen-
berg. Chron. Sax. A. 772-777-778. Propterea Scriptores Franci una
omnes voce affirmant, Saxones suavis VVittekindi ad arma rever-
sos. Hinc novus ille Saxoniae suae Arminius, turbator audit et
tyrannus, cum revera liberator esset. Auctor Ann. Fr. non erubescit
nostro dicam scribere: scribit autem ad hunc modum. Saxones,
VVIDicbindo Tyranno annitente, Francorum terminos usque ad
Rhenum ferro et igne devastant. Nempe olim Rhenus Christianae
religionis in Germania limes erat. Iam penetrat ad Visurgim us-
que et Albim.

(z) Eresburg tractu temporis Meresburg (hodie Stattberg)
sive pudoris, seu religionis causa appellatum. De eo multa annotat
Mei-

Meibomius, et ex eo VVinckelmannus, et praecipue auctor monumentorum Paderbornensium p. 60. et 61. Castrum in edita rupe excitatum, et situ atque arte, ut illa tempora ferebant, in Saxonia Cis-Veserana ad fluvium Dimelam, firmum, olim a Francis, nuper a Suedis bello tricennali occupatum. Vestigia, quibus ad Irmensulae sacrum aditus patuit, frequenti litantium ingressu prorsus attrita inveniunt, qui eo veniunt, qui videbunt.

(2) Ann. Franc. A. 772. Qui Tacito et veteribus Visurgis, Tevtonicis scriptoribus VVisara. ut Abb. Stad. A. eod. plerisque VVisora. Aut. Vit. Car. M. aliis VVisuracha, Ann. Fr. A. 882. Multis VVesera pariter ac VVisara scribitur, ut Reginoni aliisque. Hinc notum apud terrae mensores nomenclis-et trans-Veseranarum civitatum, de quibus in historia Germanicarum rerum per differuimus exquisite. Eo pertinent cis-et trans-Albinae: in his excellit Hamburgum, celeberrima metropolis, Ad. Bremens. l. 2. H.E. cap. 8

XIII. Prout natura, sic studium erat Ducis. Ingenium militare, corpus (aa) validum et labori assuetum. Ausus subinde egregii, usus rerum bellicarum excellens. In acie instruenda prudens, in hoste aggrediendo cautus, in sustinendo constans apparuit. Si quid fecisset, cura, si expeditionem suscepisset, fortitudo perspecta est. Nonnunquam astu, interdum vi, semper manu valida utebatur. Ignavia in castris probrosa, in acie capitalis. Nec principes ipsi extra hanc sortem. Bertholdi (bb) seu culpa seu vitium morte vindicatum. Nil desideratum in VVittekindo. Dignitas, prudentia haec magnanimitate stabilita. Imagines exemplo, exemplum in virtute ostensum. Religio pertinaciter defensa, quamdiu de meliori non constabat. Quod Carolo de VVittekindi, id VVittekindo de Caroli sacris videbatur. Vterque hic quaerere asylum: sed dispar quaerentium causa, nec idem eventus. Tandem victrice Caroli fortuna animus fle-

flexus. (cc) Occasio ex calamitate sumpta, calamitas ad aeterna gradus fuit. Nempe sic bona saepe in detrimentum, detrimenta contra vertunt in bonum.

(aa) Corporis habitum ex imagine in fano Engerano posita colligunt. Cippus ibi visitur Herois. Versus recitat D. Chytræus Cbr. Sax. in VVestph. Imaginem pingit Petrus Albinus in Chron. Misn. p. mib. 439. et Baltbasar Mentzius in Syntagmate, ut vocat, Epitaph. ante praefat. explicat VVinckelm. descript. Sax. VVestph. p. 165. Ex imagine in cippo incisa multi iam dudum Herois animum, gravitatem singularem aestimarunt.

(bb) Spangenberg. A. 772. Bertboldus hic unus primorum gentis memoratur.

(cc) Hoc rerum statu Saxonia coaluit cum Francis. Exitus tanti belli hic fuit. Vicerat Carolus Saxones, non ut servirent, sed ut iisdem legibus, paricum Francis iure atque dignitate viverent. Ab hoc tempore summa utriusque gentis invicem officia viguerunt. Ac vero in unam coivisse Rempublicam, testis est Eginhardus. Bellum, inquit, constat esse finitum, ut Francis adunati, unus cum eis populus efficeretur, de vit. Car. M. cap. 7. Eginhardum, ut alibi solet, iterum hic exscribit Adamus Bremens. H. E. lib. 1. c. 7. Contra quam id proditum de Slavis est, qui subiecti Francis, non adunati dicuntur. Neque id solum de Slavis, populo non Germano, sed etiam de ipsis Germanis eventus comprobavit. Nominatim id constat de veteribus Toringis, Boiis, qui non cives, uti Saxones, sed meri subditi Francorum facti sunt, ut demonstravimus in historia Caroli M. Hinc si quid a Regibus gestum publice est, coram populo Francorum atque Saxonum dicitur gestum. Diserte VVitichindus: qui olim socii erant et amici Francorum (erant autem Saxones) iam fratres, et quasi una gens ex Christiana fide facta est. Ann. I. Propterea idem in rebus Imperii ius suffragii, idem in Comitibus sedendi honos. Alibi VVitichindus. Omnis, inquit, populus Francorum atque Saxones, iam olim designatum Regem a Patre filium eius Odonem elegit sibi in Principem; Similiter Abb. Stad. A. 936. Otto Magnus eligitur ab omni populo Saxonum et Francorum. Is Saxones praeponebat, forte non obscuro iam aemulationis utriusque gentis argumento. Vid. VVitichindus An. I. p. 16.

Sci-

Scilicet indomitus inter clades populus, et nullius obsequii servilis patiens: non superiori hostium virtute, sed sua tandem lasitudine, et surgente in ultionem Numine victus est. Eospectant exempla pavoris Saxonibus divinitus incussi, apud Adonem edit. Basil. p. 210. Meliori loco fuerunt Franci, quibus aliquando aer tellusque militarunt, apud Bunting. in Chron. Brunf. p. 27. Hausitque ex scriptoribus antiquissimis rerum Francicar. quanquam id vix simile vero videatur ob omnes castris Carolingicis vicinos. vid. Not. in monument. Padebornens. p. 68. De cetero verum est, quod literis mandavit Balth. Mentzius Epitaph. VVittecb. l. 1. VVittekindum cessisse Carolo, sola Caroli mansuetudine allectum atque delinitum, nulla, nec adversa, fortuna fractum. Fessus ipse Carolus est, nullum sibi, nullum Francis laboriosius bellum fuisse. Annis duravit tribus & triginta. Eginb. cit. l. Conser. tit Poeta anonymus de rebus gestis Car. M. Adamus Bremensis H. E. l. 1. cap. XII. et l. 1. cap. VII. Quanquam in codice Ranzoviano XXX. anni numero conciso, et quem vocant, rotundo expressi sunt. Ac illum sequitur Bangert. not. in Helmold. l. 1. cap. III. Conf. Meibom. in VVittich. p. 44. P. Bertius rer. 2. Com. Germ. p. 239. et 303. numerat annos XXXV. Minus recte, cuiusmodi est, quod Rolandum Caroli sororis filium nulla fide ibidem prodit. VVittekindus non amplius triginta annis interfuit. Hinc Monachus Corbei. VVittekindus, inquit, bellum potens gessit contra Magnum Carolum per triginta ferme annos. Septendecim expeditiones in Saxoniam susceptas memorat Spangenb. ab. A. 772. usque ad ann. 785. Septima et decima VVittekindi ad verae fidei cultum adducti exemplum habet. Nec idem tamen genti, qui VVittekindo, animus fuit. Illa enim exacto septennio ad arma et pristinam superstitionem rediit. VVittekindus constans permansit. Emmius A. 758. 790.

XIV. Defesso bellis Carolo, pacem habuit VVittekindus. Missi vicissim legati et admissi. Carolus impune veniendi fidem dedit, ac datam obsidibus sancte confirmavit. Internuncius Amalvvinus (dd) idemque sopiti dissidii, et reconciliatae iam gratiae testis. Accipitur comiter, et tractatur prolixè. Sancitur inter utrosque aeterna pax, et mutua fide firmatur. (ee) Populo quies, ad recreandum ex continuo bello animum, concessa. Ab eo tempore perseveravit in amicitia Carolus, in pace VVittekindus, Princeps re et nomine Magnus, et late propaga-

D

tis

tis familiis clarus, (ff) et Ducis contentus dignitate. Posteris regnis, in imperiis inaugurati, utiles terrarum orbi Principes. Quid utiles? Necessarii plane, et sustinendae rerum mole pares extiterunt.

(dd) *Aliis scribitur Aluvinus. Scriptor Vitae Caroli M. Amaluvonem, Abbas Stadenfis quendam Aulicorum vocat, A. 758. Abbatem, ut solet, sequitur Crantzius in Sax. l. 2. Vir enim fuit honoratus, nec inter proceres Caroli postremus. Autor Annal. Fr. refert, ad fidem Caroli venisse, id est, ut mediæ aevi indoles erat, fide publica a Carolo data. Regino affirmat, VVittekindum et Albionem sacramento firmatos, id est, promissi religione certos redditos, se dedisse in viam, et perrexisse ad Carolum. Vna obsides acceptos testatur Chron. l. 2. ad A. 785. Demum Carolum in pago Attiniaco (aliis Altiniaco:) convenerunt. Praeter veteres vid. Vbb. Emmius rer. Fris. d. 785. et Apolog. p. 35. Turbat nonnihil et mutat Crantzius Sax. l. 2. cap. 23. A. eod. In eo, quo ad meminerim, omnes consentiunt, VVittekindum A. C. 785. Christi sacris initiatum. Hoc mihi indicium, VVittekindi reconciliationem, et sacrum adeo eius lavacrum quindecim annis antecessisse Imperii Carolini dignitatem. Disceptant hic acriter, quis Heroem tinxerit sacro fonte. Ludgerus, an Bonifacius, an Herimbertus? Patris Iustitici officium a Carolo M. impletum. Hinc Crantzius in Sax. Rex, inquit, susceptos in gratiam iussit baptizari, ipse suis manibus VWedekindum, honoris gratia sustollens. Revocato ex tenebris pro nigro album insigne additum a Carolo aiunt. Ceterum tot laboribus perfuncto, tandem explenda mortalitas fuit. Sepulchrum, cui exuviae illatae sunt, Engeræ positum memorat Henricus Buntingus, et cum hoc multi. Alii Pacibornæ tumulo conditum tradunt, ut Io. Tobias VVellerus.*

(ee) *Alius VVittekindi, ac multitudinis sensus. Ille civitati Francorum ascriptus, dignitate atque affinitate Francica amplissime auclis. Eo referri possunt Francici annales, Scriptor vitae Caroli M. Monachus Prumiensis, Monachus Benedictinus, Anoinus, Sigebertus Gemblacensis, Abb. Stadenfis. Cum VVittekindo fuerunt potissimi Saxonicae Nobilitatis, inter hos Albion, primarius post VVittekindum, et Dux Frans-Abbianus, tum domestici ac gentiles eius ferme omnes. Haec (multitudo) postero tempore exiit fidem, armis ad vindicandam superstitionem resumptis. His rebus tandem acerba victoris severitas provocata est. Vbi notem in extremo, Carolum plurimos in Saxoniam Episcopatus condidisse. Laudo pietatis opus. Pruden-*

dentiam agnosco. Causa destinationis occulta, animi certe hic sensus erat, Religione magis Saxonum animos regi, quam armis. Vetus hoc regnandi instrumentum, piissimis saepe principibus usitatum. Exilium quoque pulchro Coloniarum nomine velatum. Augendae Reipublicae praetextus, revera opprimendarum virium consilium fuit. Saxones in Galliam, Galli in Saxoniam traducti. Crantzius Sax. l. 2. cap. 22. Quod intelligo potissimum de Gallia Belgica, Germaniae regno innexa. Hinc Beatus Rhenanus in Germaniam secundam traductos asserit, l. 1. rer. Germ. p. 141.

(F) Comites Oldenburgici ex stirpe VVittekindi, hodierni Daniae Reges ex stirpe Oldenburgica descendunt. vid. Crantzius, Reineccius, Io. Velde, VVinckelmannus, in recensenda prosapia hac curiosi. Qui commentarios familiarum ediderunt, gnaviter nervos intendunt, ut confirment, VVittekindum M. non solum Germaniae, sed etiam Galliae Italiaeque amplissimas ab se editas familias dedisse. Hic memoro 1. Saxonico-VVigbrechticam. 2. Saxonico-VVetbinensem seu Ditzgemicam. De quibus nolim quenquam temere dubitare. 3. Capetinam, quae magnis in Gallia propagata auctibus est. Sed hoc praecipue in dubium vocant doctiores: exponuntque insuper civilem rationem, propter quam ea opinio invaluerit. VWilhelmus Nangius Monachus ex edit. Pitboean. nugae, credo, agit, dum Capetinos arcescit a Carolingis. Sed multa sunt, quae alias in fide illius monachi desideramus. Franciscus Hottomannus in Francog. p. 240. approbare satagit, Hugonem Capetum Ottonis I. Imp. ex Havide sorore nepotem esse. Henricus Buntingus in Chron. Brunsvic. p. 26. tradit, Hugonem magnum, unde Galliae regibus origo est, descendere ex VVitekindo. Addatur Cbytraeus p. 48. et cum hoc multi. 4. Montisferratensem, quae in Italia crevit. 5. Allobrogicam, quae Sabaudiam decoravit. Huc digitum intendit auctor Candiae, ut vocat, angustatae p. 81. dum Sabaudum vocat Saxonico Heroum sanguine satum. At recedit ab opinione hac, et una recedit a Lampadio suo Hermannus Conringius in notis ad eum p. 184. 6. Ringelbeimicam. Haud praeterierim hoc loco, Marchiones Brandenburgicos, ex altera, quae Marchiae post Slavos praefuit, familia ortos, descendere ex posteritate VVittekindi. Quod a Georgio Sabino memoriae traditum pereleganter est. Conf. in vita eius Petrus Albinus. Simul observo, VVitkindeos surrexisse, inclinantibus iam fatis res Francorum. Causa in Francis, quorum in Franciam reditus non parum obfuit maioribus incrementis. In Ludovico IV. Arnolphi fatalis potentiae terminus fuit.

et post'iminio reversus ad ius Saxonici Palatinatus. De Friderici matrimonio, et quod eius nomine ipsi obvenit, vid. VVolfgangus Moller. in Orat. de vit. Bertold. princip. Henneb. in reliquis conf. P. Bertius in comment. rer. Ger. l. 2. cap. II.

FRIDERICVS II. Clemens, Elector, Continuationem alius locus, aliud institutum poscit.

I. Observo, certissimum Historiae Genealogicae, quatenus continuam eamque indubitatam seriem habentis characterem hic sumi a VVittekindo M.

II. Nota in hac genealogia sententiarum conflictus, quos recitavimus §. 6. (h) Alii enim Ottones Augustos a Brunone, fratre VVittekindi, alii a nepote huius nominis accersunt. Alii contra de Brunone Nepote tacent. Multi prorsus negant, Ottones a VVittekindo M. arcessendos. Quod si negant, etiam a Brunone, tanquam VVittekindi nepote, arcessendos negabunt. Sed negantibus his derogamus fidem, denegamus assensum.

III. Lis vertit nihilo minor, utrum Ludolfus VValberti filius, an ex fratre Brunone, quem allegavimus, nepos fuerit? Nobis posterius arridet. Sic reddidimus familiam, familiae seriem, prout ex animo visum. Quid alii sentiant, supra dictum.

1. Haud supervacuum duxi, illud, quod coepi argumentum, accessionibus quibusdam consummare, et, quod siue utilitas, siue voluptas svadet, unam alteramve ex cognato historiae genere controversiam expedire.

2. Incepto convenit, uti videamus de officio Augustali, quod Marescallatus, et styli Romani aemulatione in alia, atque adeo Romano-Germanica republica, Praefecti praetorio munus vocant. Cuius initia quam alte quidam repetant, non sum nescius: ego, cui pauca dicenda sunt in hoc transcurso, sentio, non proferri ultra XII. seculum posse. Arcessoque illud ab auspiciis Friderici Aenobarbi, et
quan-

l. 2.

l. 4. Conf. An-
nal. Lauter-
bergiani.

quoniam concedo facile, multo ante in Tevtonicorum imperatorum aulis et viguisse hoc, et obitum fuisse sacri imperii munus; tamen nego pernegoque, prius habuisse hereditariam legem, quam rerum potiretur Fridericus I. Auctor est VVitichindus, compositis Saxoniae annalibus clarus, Ottoni I. quatuor Duces fecisse officium ritus Augustalis. Episcopus Merseburgensis, fide perinde ac iudicio sincerus, memoriae tradit, Ottone III. celebrante anniversarium resuscitati Christi sacrum, splendidissimo ministerio quatuor Principes esse functos. Recenset Saxoniae Ducem, et suo exprimit nomine, affirmans, praefuisse equis, hoc est, munus Archimarescalli implevisse, sed pro illo tempore non tam perpetuo iure, quam iussu singulari Imperatoris, et, ut tunc aestimabant, argumento peculiaris beneficii ac favoris. Demum Aenobarbi aevo profapiae additum hoc decus, et iusto ordine transmissum est ad successores. Ut nunc expeditum sit intelligere, quid fuerit, quod ab hoc primum tempore certae alicuius familiae principes AB OFFICIIIS Augustalibus memorentur. Scriptores aevi medii OFFICIALES signant.

3. Et id, opinor, iterum documento est, fuisse usum ensis Mareschallici ante partam septemviri Augustalis dignitatem. Cum pro vero accipiant historiae nostrae periti omnes, seculo primum XIII. salutaribus Germaniae initiis coepisse definiri numero Principes, qui et nominarent et eligerent suis suffragiis imperatorem.

4. Neque eo secius de Rutae insigni observare integrum est, sumsisse a principio Ascanios, et ab his transisse ad VVittikindeos, veteres illarum terrarum, respectu quarum imperatoris Friderici auspicio concessum est, heredes.

5. Ex quo apparet denuo, Rutae sertum usurpasse Saxoniae Duces nondum honore Septemvirum auctos.

Vul-

Vulgo Albertum, nos Bernhardum Alberti Vrſi filium, primo huius gentilitii inſignis laude impertitum ſec. XII. nominamus. Hinc Abbas Stadenſis, Bernhardus, inquit, Comes de Anehold ſuſcepit Ducatum Saxoniae, A. 1180. Atqvi eundem inaugurationis diplomata geſtandi rutae inſignis beneficio affectum confirmant. Aſſentiuntur Albertus Crantzius Sax. l. IX. cap. 19. Georgius Fabricius de Elector. Sax. in Bernard. II. cum his Spalatinus, et noviffime Spenerus in Syllog. p. 249. Sed diſcedunt pleriqve a nobis, et primordia geſtati inſignis repetunt ab Ottone Henrici Leonis nepote, alii a prioribus retro ducibus: utriqve praeter verum.

6. Etiam reperiuntur hic, qvi peraudacter ſcribant de Saxoniae Palatinatu, et qvum non habeant, qvos ſequantur ſententiae ſuae auctores, ſeqvi tamen ſe fingant. Nec dubitant, neqve in hac parte obnitimur, origines eius referre ad Carolingos. Namqve iſthoc munere et decori imperii, et neceſſitati ſerviebatur: nec obſcura eſt nobis ratio, nec fugit rerum Tevtonicarum gnaros, cuius ſumma eo valet, qvod, qvum Saxones in Francorum civitatem aſcripti, ſervarent uſum Saxonici iuris, nec Franci a Francico reſceſſiſſent, duos aſciſci oportuerit Palatinos, alterum in orientali Francia, alterum in Saxonia iuri dicundo praefuturum. Sed ſi, qvando iure hereditatis tradi coeperit, qvaeras, appellabo ſec. XII. et una appellabo Friderici I. largitionem.*

* *Sec. XII. Septembiratus Saxonicus aeterno iure Saxoniae Palatinatu in-nexus, uſu atqve conſuetudine ſaluit, ſec. XIV. firmatus eſt publica imperii lege.*

7. Burggraviatus, qvi dicitur, Magdeburgicus ab Ottonis I. aevo ad noſtram uſqve memoriam hoc nomen atqve dignitatem habuit. Prima eius monumenta ſervat Coenobium Gerundenſe: ad hereditatis leges multo ſerius redactum accepimus. Qvippe ſeculo tertio decimo adulto a dynaſtis Schrapelanis delatus eſt ad Saxoniae Electores, duraturo ad

omnes

omnes posteros iure. Transactiones super eo, nostro et superiori seculo initas, reiicimus in aliud tempus.

8. Desinam in VVittekindi, unde hoc opus crevit, posteris, (a) qui omnium primi Saxoniam nostram urbibus excoluerunt, et repertis auri argentiqve fodinis aureum Saxoniae seculum reddiderunt. (b)

(a) *Hos nectit pulchre monumentum Misenense in templo S. Afrae sacro.*

(b) *Ditmarus Merseb. Otto Frising. l. 6. cap. 24. Sigebertus A. 968. et ex eo aut. M. Cb. Belg. p. 79. Initia repetimus ab Ottone I. Errat hic Fabricius, qui ab Henrico Aucupe.*

9. Excutiamus IIX. et IX. seculum, arces et castella forte pro captu seculi aedificata reperiemus, urbium a nostris conditarum nec vestigia animadvertemus. (c) Eresburgum et Sigeburgum propugnaculorum forte speciem, non iustam urbium formam habuerunt. De Vvitberg, cuius Ado (d) meminit, satis est, indicasse, multum ab Urbium, quas sive murus, sive vallum munit, mensura abfuisse. Ut non mediocriter impingant, qui VVitebergam a VVitekindo M. extractam asserunt. Nam de VVitbergo Adonis dici non potest, a VVitekindo excitatum, quia fuit ante VVitekindum. Si nihilominus dicere pertendant, aedificasse VVitekindum, interpretabimur licentiam fingendi, quia historici in historicis minime omnium ferunt. Nos de cetero habeamus, monuisse, id muneris peregrisse VVittekindi posteros, praesertim Henricum Aucupem, (e) et ipsius filios nepotesque Augustos, quos signat monumentum Misenense, et Tabulae, quas a seculo X. asservant nostri, sanctiores.

(c) *A. Fr. passim.*

(d) *Ac. 727.*

(e) *VVitekindus secul. X. Eresburg. et VVerlaon. in Urbibus numerat, Annal. l. p. 8. et 10. Abb. Stadenf. A. 971. Magdeburgum commemorat metropolim inter Albianas Hamburgum enim sec. IX. A. 810.*

Castellum, 833. civitas (non Vrbs) transalbina memoratur. De Vesperanis alibi dicetur.

☉ (o) (☉)

107 W.E.

